

DARIUSZ JAGIEŁŁO

UDZIAŁ RADCY PRAWNEGO W PROCESIE KARNYM
PO NOWELIZACJI K.P.K. Z 27 WRZEŚNIA 2013 R.

Celem niniejszego artykułu jest ocena nowelizacji kodeksu postępowania karnego dokonana ustawą z dnia 27 września 2013 r. *o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw*¹, w zakresie możliwości podejmowania obrony oskarżonych w sprawach karnych przez radców prawnych. Zagadnienie to wywołuje szczególne spory w środowisku prawniczym, których podłoże stanowi głównie przekonanie o braku kwalifikacji tej grupy w ujęciu kompetencji i wiedzy niezbędnej do podejmowania działań „obrończych” w sprawach karnych.

Problematyka ta finalnie sprowadza się do interpretacji treści art. 82 k.p.k., który po nowelizacji przyjmie brzmienie: *Obrońcą może być jedynie osoba uprawniona do obrony według przepisów o ustroju advokatury lub ustawy o radcach prawnych*.

Uzasadnieniem tego rodzaju zmiany jest fakt, iż *nie ma żadnych podstaw do tego, aby różnicować uprawnienia radców prawnych i adwokatów w zakresie obrony karnej z uwagi na brak zasadniczych różnic pomiędzy tymi zawodami. Należy w tym miejscu zwrócić uwagę na fakt, że zmiany legislacyjne prowadzone na przestrzeni kilku ostatnich lat potwierdzają tendencję przyznającą stopniowo radcom prawnym szerszy zakres uprawnień w ramach pełnienia roli „przedstawiciela” uczestników procesu karnego*².

Korporacja radców prawnych powstała w latach 50. XX w. w celu obsługi prawnej organów państwowych i jednostek gospodarki uspołecznionej. W oparciu o socjalistyczną wizję prawa ustanowiono, że w kompetencjach radców prawnych leży obsługa prawna przedsiębiorstw państwowych, zjednoczeń oraz banków państwowych³. Jednak w konsekwencji transformacji ustrojowej i sukcesywnego

¹ Dz.U. 2013, poz. 1247.

² Druk Sejmowy nr 870 z dnia 8 listopada 2012 r.

³ M. Adamczyk, J. Zadłużna, *Ewolucja uprawnień radcy prawnego w postępowaniu karnym na przestrzeni wieków*, „Studia Prawnoustrojowe” 2012, nr 15, s. 170–171.

poszerzania katalogu kompetencji, radca prawny przestał być kojarzony przede wszystkim z etatowym pracownikiem⁴.

W chwili obecnej świadczenie pomocy prawnej przez radcę prawnego reguluje treść art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 25 marca 2014 r. *o radcach prawnych*⁵ (zwaney dalej: u.r.pr.) który stanowi: *wykonywanie zawodu radcy prawnego polega na świadczeniu pomocy prawnej, z wyjątkiem występowania w charakterze obrońcy w postępowaniu karnym i w postępowaniu w sprawach o przestępstwa skarbowe*. Mimo to radca prawny może pełnić istotną rolę w procesie karnym, lecz w charakterze pełnomocnika występującego w interesie pokrzywdzonych w postępowaniu przygotowawczym, a także oskarżycieli prywatnych i posiłkowych oraz powodów cywilnych przed sądem, interwenienta oraz osoby odpowiedzialnej posiłkowo w postępowaniu karnoskarbowym lub stron szczególnych w postępowaniu w sprawach nieletnich. Może pełnić także rolę pełnomocnika osoby niebędącej stroną, jeżeli udziału w postępowaniu wymagają jej interesy, a także podmiotu, który uzyskał korzyść majątkową w warunkach określonych w art. 52 k.k.

W tym zakresie przewidziano zmianę, bowiem art. 4 u.r.pr. przyjmie następujące brzmienie: *„Wykonywanie zawodu radcy prawnego polega na świadczeniu pomocy prawnej”*, co oznacza, że zostanie usunięte ograniczenie w postaci niemożności występowania w charakterze obrońcy w postępowaniu karnym i postępowaniu w sprawach o przestępstwa skarbowe. Zaś w art. 6 ust. 1 u.r.pr. położono akcent na fakt, że: *Świadczenie pomocy prawnej przez radcę prawnego polega w szczególności na udzielaniu porad i konsultacji prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed urzędami i sądami w charakterze pełnomocnika lub obrońcy*. Ponadto dodany zostanie art. 8 ust. 6 u.r.pr. w brzmieniu: *Pomoc prawna polegająca na występowaniu przez radcę prawnego w charakterze obrońcy w postępowaniu karnym może być świadczona w ramach wykonywania przez niego zawodu na podstawie umowy cywilnoprawnej, w kancelarii radcy prawnego oraz w spółce, o której mowa w ust. 1 (cywilnej lub jawnej, partnerskiej, komandytowej lub komandytowo-akcyjnej), pod warunkiem, że radca prawny nie pozostaje w stosunku pracy z innymi podmiotami*. Zmiany te przyznają radcom prawnym także możliwość pełnienia funkcji obrońcy w postępowaniach dyscyplinarnych sędziów sądów powszechnych i sądów wojskowych, prokuratorów, adwokatów i notariuszy.

Nowelizacja ta spowodowała zrównanie statusu radców prawnych i adwokatów w zakresie treści art. 88 k.p.k. Szereg zabiegów legislacyjnych doprowadził do tego, że finalnie od 1 lipca 2015 r. radcowie prawni będą uprawnieni do świadczenia usług w zakresie obrony oskarżonych oraz zyskają nieograniczone możliwości w zakresie świadczenia pomocy prawnej. Ustawodawca stanął na

⁴ W. Szóstak, *Udział radcy prawnego w sprawie karnej w charakterze pełnomocnika na tle obowiązujących i proponowanych przepisów kodeksu postępowania karnego*, „Radca Prawny” 1996, nr 6, s. 21.

⁵ T. jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 637 ze zm.

stanowisku, że nie można faworyzować jednej grupy zawodowej (adwokatów) kosztem drugiej (radców prawnych) w sytuacji, kiedy obie prezentują taką samą wiedzę i profesjonalizm⁶.

Przeciwno takiej zmianie opowiedzieli się przedstawiciele Adwokatury Polskiej⁷ twierdząc, że *rozszerzenie uprawnień do występowania w charakterze obrońcy w procesie karnym na inne grupy zawodowe niż adwokaci jest pośrednim naruszeniem prawa każdego do obrony, określonego w art. 43 ust. 2 Konstytucji RP w związku z art. 1 ust. 2 ustawy – Prawo o Adwokaturze oraz prawa każdego obywatela do posiadania w procesie karnym obrońcy*.

W ślad za tym sformułowaniem winno postawić się pytanie, czym powodowane jest owo stanowisko: czy chodzi o brak kwalifikacji, czy doświadczenia. Zaś w odniesieniu do zarzutu konstytucyjnego nie można pominąć, iż przedstawiciele samorządu adwokackiego zdaje się nie dostrzegli, że przyznanie radcom prawnym uprawnień obrońców w procesie karnym nie może zostać uznane za rozszerzenie konstytucyjnego prawa obywatela do obrony, gdyż ustawa o radcach prawnych nie przewiduje dla zawodu radcy prawnego roli, jaką powierzono adwokaturze. Przyznanie takich uprawnień nie może z logicznych powodów zostać uznane za formę ograniczenia, czy naruszenia prawa do obrony, a także prawa obywatela do korzystania z pomocy obrońcy w procesie karnym.

Argumentując powyższe stanowisko nie można nie poruszyć kwestii, iż obecnie szereg radców prawnych ma codzienny kontakt z ogromem czynów zabronionych należących do materii prawa karnego *sensu largo*. Są to zarówno przestępstwa jak i wykroczenia występujące z uwagi na realizację czynności pełnomocnika w procesie karnym oraz jako obrońcy w sprawach o wykroczenia. Niewątpliwie radca prawny musi wykazać się wiedzą z tego zakresu, budować trafne linie obrony, czy skutecznie odpiierać argumenty przeciwnika procesowego oraz stosować odpowiednie środki odwoławcze. Te zachowania wymagają gruntownej wiedzy karnoprosesowej, co silnie przemawia za postawieniem tezy, iż radcowie prawni

⁶ M. Komar-Zabłocka, *Status radcy prawnego w procesie karnym w świetle nowelizacji z 27.09.2013 r.*, „Ius et Administratio” 2014, nr 1, s. 23.

⁷ Stanowisko to zaprezentował J.M. Majewski 30 lipca 2013 r. w artykule *Obrońcy art. 82 k.p.k. – Podsumowanie stanowiska Adwokatury Polskiej w sprawie nowelizacji art. 82 Kodeksu postępowania karnego, przynajmniej radcom prawnym uprawnienia do wykonywania funkcji obrońców*, <http://www.adwokatura.katowice.pl/z-naszej-izby-szczegoly/items/obroncy-art-82-kpk.html>. W artykule opisano m.in. cały proces legislacyjny oraz krytycznie odniesiono się do zmian zaproponowanych przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego, kładąc szczególny nacisk na fakt, iż nowelizacja w tym zakresie jest autorską propozycją ministerstwa sprawiedliwości. Podkreślono także historyczno-ustrojową rolę adwokatury, fakt, że radca prawny chcący wykonywać funkcje obrońcy powinien zostać adwokatem, zaś adwokat chcący świadczyć obsługę prawną w stosunku pracy powinien zostać radcą prawnym oraz iż uprawnienie adwokata do pełnienia funkcji obrońcy w procesie karnym, to ostatnie z uprawnień procesowych, które odróżniają adwokatów od radców prawnych. Stanowisko zaprezentowane w w/w artykule należy ocenić, jako chęć ochrony interesów korporacji przedkładany ponad interes faktyczny i merytoryczne przygotowanie radców prawnych do pełnienia funkcji obrończych w sprawach karnych, pomijając całkowicie zdecydowanie szerszy zakres i kompetencje, jakie uzyskują obrońcy (w tym adwokaci) po nowelizacji.

są w wystarczający sposób przygotowani by zapewnić kompleksową obronę na poziomie nie mniejszym niż adwokaci⁸.

Z nowym uprawnieniem radców prawnych wiąże się też kwestia dochodzenia roszczeń cywilnych w wypadku wytoczenia tzw. powództwa adhezyjnego, w którym doświadczenia tego kwestionować nie sposób.

Nawet jeśli funkcjonuje przekonanie (z gruntu złe), iż radca prawny to osoba świadcząca wyłącznie pomoc prawną dla podmiotów gospodarczych, to w codziennej pracy ma on kontakt z materią odpowiedzialności karnej leżącej u styku tej działalności, m.in. przestępstwa i wykroczenia skarbowe, przestępstwa gospodarcze stypizowanych w licznych ustawach, przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu oraz obowiązki nałożone w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy. Nie można zapominać także o doradztwie, czy wręcz analizie sprawy, którą następnie kierownik określonej instytucji opisuje w zawiadomieniu o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na podstawie art. 304 k.p.k.⁹

Zwrócić uwagę należy także na odrzucone przez Komisję Nadzwyczajną do spraw zmian w kodyfikacjach poprawki zaproponowane przez Adwokaturę Polską. W szczególności podkreślenia wymaga proponowane dodanie w przepisach przejściowych art. 25, w brzmieniu:

1. Radcowie prawni wykonujący zawód radcy prawnego i niepozostający w stosunku pracy w dniu wejścia w życie ustawy, zostają wpisani na listę adwokatów.
2. Wpisu, o którym mowa w ust. 1 dokonują właściwe okręgowe rady adwokackie na podstawie list przekazanych radom adwokackim przez właściwe okręgowe izby radców prawnych.
3. Na listach, o których mowa w ust. 2 nie uwzględnia się radców prawnych, którzy w terminie 3 miesięcy od daty wejścia w życie ustawy złożą właściwej okręgowej izbie radców prawnych oświadczenie, że nie zamierzają wykonywać funkcji obrońców w sprawach karnych.

Wprowadzenie takiego zapisu byłoby ze wszech miar niekorzystne dla korporacji radców prawnych, a także należałoby mieć wątpliwości, co do konstytucyjności owego zapisu, w szczególności ust. 3 powodującego automatyczne wykluczenie radców prawnych, którzy w określonym czasie nie wywiążą się z postawionego w nim obowiązku. Nie można bowiem przymusem powodować zmiany samorządu, z którym to wielokrotnie osoby związane są sentymentem oraz planami zawodowymi. Nadto przepis ten nie rozstrzygał, co działałoby się z radcami prawnymi

⁸ Podkreślenia wymaga fakt, iż obecnie wszystkie Okręgowe Izby Radców Prawnych, a także Krajowa Izba Radców Prawnych prowadzą w ramach obowiązkowych szkoleń radców prawnych czynnie wykonujących zawód szkolenia w zakresie prawa karnego materialnego oraz procesowego. Szkolenia te prowadzą wybitni specjaliści (m.in. sędziowie Sądów Apelacyjnych, czy Sądu Najwyższego, a także prokuratorzy). Na szczególną uwagę zasługuje cykl szkoleń zorganizowany w Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Łodzi, który obejmuje swym zakresem prawo karne materialne, procesowe oraz wykonawcze, zaś łączna suma godzin wykładowo-warsztatowych wynosi ponad 100 – por. <http://www.oirplodz.pl/szkolenia/>

⁹ Szerzej patrz: A. Chmiel, *Kilka uwag o zawiadomieniu o popełnieniu przestępstwa*, „Radca Prawny” 2014, nr 153, s. 22–23.

dopiero co wpisanymi na listę osób uprawnionych do wykonywania zawodu. Oznaczałoby to pozbawienie ich możliwości występowania w tego rodzaju sprawach, co wiązałoby się z przymusem zmiany korporacji.

Radca prawny na podstawie art. 123 § 1 ustawy z dnia 27 listopada 2012 r. – *kodeks karny skarbowy*¹⁰ może występować, jako pełnomocnik strony szczególnej (tzw. *quasi-strony*) w postępowaniu karnoskarbowym. Chodzi o osoby pociągnięte do odpowiedzialności posiłkowej (osoby fizyczne, osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którą organ prowadzący postępowanie w sprawie o przestępstwo skarbowe wezwał do udziału w tym charakterze), czyli właściwie *quasi-oskarżonego*. Osoba taka ma prawo składania wyjaśnień, tak jak oskarżony, a w razie nałożenia odpowiedzialności posiłkowej zasądza się od niej odpowiednio koszty postępowania tak, jak od oskarżonego, niezależnie od jego odpowiedzialności za koszty obciążające skazanego¹¹. Działania te niewątpliwie można określić mianem funkcji obrończych.

Radca prawny może także być obrońcą w postępowaniu o wykroczenia. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia¹² w art. 21 przewiduje instytucje obrony obowiązkowej oraz możliwość wyznaczenia obrońcy z urzędu. Powstanie sytuacji określonej w tym artykule powoduje, że obwiniony musi mieć obrońcę – będącego adwokatem lub radcą prawnym – i jeśli nie korzysta z obrońcy z wyboru, niezbędne jest wyznaczenie mu obrońcy z urzędu. Obrońcę z urzędu wyznacza prezes sądu właściwego do rozpoznania sprawy (art. 23 k.p.w.). Decyzja ta powoduje *de facto* zawiązanie się stosunku obrończego.

Tak zawód adwokata, jak radcy prawnego są zawodami zaufania publicznego, o których mowa w art. 17 ust. 1 Konstytucji RP, stanowiącym, że można tworzyć w drodze ustawy samorządy zawodowe reprezentujące osoby wykonujące zawody zaufania publicznego i sprawujące pieczę nad należyтым wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony. Zawody te mają analogiczną podstawę znajdującą odzwierciedlenie w charakterze dóbr stanowiących przedmiot usług świadczonych przez osoby wykonujące taki zawód, pozyskiwanie poufnych informacji w ramach świadczenia usług prawnych, samodzielny charakter wykonywania zawodu oraz wysokie kwalifikacje osób świadczących pomoc prawną¹³. Podkreślić należy, że zarówno nabycie uprawnień do wykony-

¹⁰ Dz.U. z 2013 r., poz. 186 ze zm.

¹¹ T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2009, s. 330.

¹² Ustawa z dnia 20 lutego 2013 r. – *kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia*, Dz.U. z 2013 r., poz. 395 ze zm.

¹³ *Zawód radcy prawnego. Historia zawodu i zasady jego wykonywania*, red. A. Berezy, W. Bujko, S.W. Ciupa, Z. Klatka, E. Kwiatkowska-Falecka, T. Pietrzykowski, T. Stecyk, K. Stoga, Warszawa 2010, s. 104.

wania zawodu radcy prawnego czy adwokata są niemal identyczne¹⁴, tak samo jak szkolenie aplikantów do tych zawodów¹⁵.

Elementy wspólne charakteryzujące te dwa zawody zaufania publicznego, to przede wszystkim należyta staranność w działaniu w oparciu o wiedzę prawniczą, stosowanie zasad etyki zawodowej oraz zachowanie w tajemnicy wszystkiego, czego dowiedział się adwokat lub radca prawny w związku z udzielaniem pomocy prawnej¹⁶. Wartą podkreślenia jest okoliczność swobodnego przepływu między zawodami radcy prawnego i adwokata – radcami prawnymi są byli adwokaci i odwrotnie. Radca prawny może bez przeszkód wpisać się na listę adwokatów i po uzyskaniu uprawnień do wykonywania zawodu, występować w charakterze obrońcy w sprawach karnych, a jego umiejętności nie podlegają weryfikacji¹⁷.

Nie można nie wspomnieć o uzupełnieniu treści kodeksu postępowania karnego o art. 87a stanowiący o dopuszczalności wyznaczenia pełnomocnika z urzędu. Przepisy k.p.k. w obecnym brzmieniu uprawniają, na zasadzie odpowiedniego stosowania art. 78 k.p.k. (art. 88 k.p.k.), do wyznaczenia na wniosek strony lub osoby niebędącej stroną pełnomocnika z urzędu, jeżeli należyście wykaże, iż nie jest w stanie ponieść kosztów pełnomocnictwa bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny. Ustanowienie pełnomocnika z urzędu w tym wypadku, analogicznie do art. 78 k.p.k., zwalnia mocodawcę od obowiązku uregulowania kosztów pełnomocnictwa, w razie wygrania sprawy karnej. Za trafny, zatem należy uznać pogląd, iż *rozpoznanie wniosku o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu, złożonego w postępowaniu karnym przez stronę inną niż oskarżony (art. 88 § 1 w zw. z art. 78 k.p.k.), następuje w trybie właściwym dla rozpoznania wniosku oskarżonego o wyznaczenie obrońcy z urzędu*¹⁸.

Rozszerzenie uprawnień radców prawnych na pełnienie obron w sprawach karnych jest pokłosiem zwiększenia kontrydiktoryjności postępowania sądowego

¹⁴ Uzyskanie uprawnień do wykonywania zawodu adwokata możliwe jest po odbyciu aplikacji adwokackiej (art. 65 pkt. 4 Prawa o adwokaturze), które uzależnione jest od zdania egzaminu konkursowego (obecnie wstępnego) na aplikację adwokacką (art. 75 ust. 1 Prawa o adwokaturze), a jej ukończenie upoważnia do wzięcia udziału w egzaminie adwokackim (art. 77b Prawa o adwokaturze). Pozytywny jego wynik daje możliwość wpisu na listę adwokatów i uzyskanie tytułu zawodowego adwokata (art. 65 Prawa o adwokaturze). Są to niemal identyczne etapy jak w przypadku radców prawnych, bowiem na listę radców prawnych może zostać wpisany ten, kto odbył aplikację radcowską i złożył egzamin radcowski (art. 24 ust. 1 pkt. 6 u.r.pr.). Nabór na aplikację radcowską przeprowadza się w drodze egzaminu wstępnego (art. 33 ust. 1 u.r.pr.), natomiast do egzaminu radcowskiego może przystąpić osoba, która odbyła aplikację radcowską i otrzymała stosowne zaświadczenie o odbyciu aplikacji (art. 36¹ ust. 1 u.r.pr.). Pozytywny wynik z egzaminu radcowskiego otrzymuje ten kandydat, który z każdej jego części otrzyma ocenę pozytywną. Wówczas istnieje możliwość uzyskania wpisu na listę radców prawnych, a następnie tytułu zawodowego radcy prawnego (art. 24 ust. 2 u.r.pr.).

¹⁵ Por. m.in. *Regulamin aplikacji adwokackiej* stanowiący załącznik do Uchwały Naczelnej Rady Adwokackiej Nr 55/2011 oraz Uchwałę Nr 271/VIII/2012 Prezydium Krajowej Rady Radców Prawnych z 6.12.2012 r. w sprawie ogłoszenia tekstu jednolitego *Regulaminu odbywania aplikacji radcowskiej*.

¹⁶ A. Baj, *Tajemnica zawodowa radcy prawnego*, „Radca Prawny” 2007, nr 5, s. 54.

¹⁷ *Uzasadnienie do Druku Sejmowego nr 870*, s. 157.

¹⁸ Post. SN z 16 listopada 2000 r., I KZP 32/00, OSNKW 2000, nr 11, poz. 98.

w następstwie, czego zapewnienie dostępu stronom do pomocy profesjonalnego pełnomocnika, tj. możliwie jak najpełniejszego zabezpieczenia ich interesów.

Na podstawie znowelizowanego art. 178 pkt. 1 k.p.k. nie będzie dopuszczalne przesłuchanie, jako świadka obrońcy albo adwokata lub radcy prawnego działającego na podstawie art. 245 § 1 k.p.k., co do faktów, o których dowiedział się udzielając porady prawnej lub prowadząc sprawę. Takie rozwiązanie wzmocni tajemnicę zawodową radcy prawnego na gruncie art. 178 k.p.k., tworząc z niej bezwzględną tajemnicę obrończą, zabezpieczając w ten sposób interes wymiaru sprawiedliwości¹⁹.

W przypadku zatrzymania osoby podejrzanej, na podstawie art. 244 § 2 k.p.k., trzeba będzie ją natychmiast poinformować o przyczynach zatrzymania i o przysługujących prawach, w tym o prawie do skorzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego oraz wysłuchać ją, a także w związku z treścią art. 245 § 1 k.p.k. zatrzymanemu, na jego żądanie, trzeba będzie niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednio z nimi rozmowę. W celu umożliwienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy w postępowaniu przyspieszonym ustanowiony zostanie obowiązek pełnienia przez adwokatów i radców prawnych dyżurów w czasie i miejscu ustalonym w odrębnych przepisach (vide art. 517j § 1 k.p.k.).

Wątpliwą pozostaje kwestia zatrudnienia radców prawnych, gdyż przyjmuje się, iż całkowita niezależność możliwa jest jedynie, gdy osoba pełniąca funkcje obrończe nie pozostaje w żadnym stosunku zatrudnienia²⁰. Zależność zawodowa radców prawnych może istotnie utrudniać, albo uniemożliwiać prawidłowe wykonywanie funkcji obrończych. Radcowie prawni muszą pozostawać niezatrudnieni, tak jak wskazano to w art. 4b ustawy – Prawo o adwokaturze: *Adwokat nie może wykonywać zawodu, jeżeli pozostaje w stosunku pracy*, co stanowi o gwarancji jego niezależności. Przyznanie kompetencji obrończych radcy prawnemu, który pozostaje w stosunku zatrudnienia, może rodzić liczne kontrowersje. Wyłącznie wykonywanie wolnego zawodu zapewnia niezależność obrońcy, zachowanie standardów etycznych i należyte wypełnianie obowiązków zawodowych, a w szczególności zachowanie bezwzględnej tajemnicy obrończej oraz ochrony praw i wolności oskarżonego.

Nowelizacja wyłącza uprawnienia obrończe w procesie karnym radców prawnych zatrudnionych w stosunku pracy (por. art. 8 ust. 6 u.r.pr.). Pełnienie funkcji obrońcy i jednoczesne zatrudnienie jest niedopuszczalne i sprzeczne z postulatem niezależności obrońcy, gdyż jedynie pozostawanie wolnym od wszelkich wpływów, szczególnie takich, jakie mogą wynikać z osobistych interesów lub

¹⁹ K. Broclawik, M. Czajka, *Prawnokarne aspekty ochrony tajemnicy zawodowej radcy prawnego cz. II – zagadnienia procesowe*, „Radca Prawny” 2001, nr 4, s. 51.

²⁰ Por. M. Zamroczyńska, *Radca prawny jako obrońca w procesie karnym po nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Kontradycyjność w polskim procesie karnym*, P. Wiliński (red.), WoltersKluwer 2013.

nacisków zewnętrznych, gwarantuje pełną niezależność oraz pozwala zapewnić właściwe pełnienie wskazanej funkcji²¹.

W cyt. uprzednio stanowisku Adwokatury Polskiej zwrócono uwagę na jeszcze jeden ważny aspekt udziału radcy prawnego w procesie karnym, a mianowicie obowiązek przyjęcia obrony z urzędu a zróżnicowanie uprawnień w obrębie jednej korporacji. Położono zdecydowany akcent na fakt, iż *projekt nowelizacji, dzielący radców prawnych na tych, którzy będą uprawnieni do obrony w procesie karnym i na tych, którzy do pełnienia funkcji obrońcy uprawnieni nie będą, powoduje, że każdy radca prawny będzie mógł odmówić przyjęcia obrony bądź to generalnie poprzez zatrudnienie się chociażby na 1/16 etatu, bądź w konkretnej sprawie, w której został wyznaczony obrońcą z urzędu, poprzez oświadczenie, że właśnie zamierza podjąć zatrudnienie w stosunku pracy. Taki stan rzeczy z jednej strony jest procesowo niedopuszczalny, z drugiej zaś powoduje, że radcowie prawni nabywają uprawnienia do swobodnego decydowania o możliwości przyjmowania obrony z urzędu, której adwokaci są pozbawieni – co w rezultacie prowadzi do niczym nieuzasadnionej nierówności pozycji adwokata i radcy prawnego.*

Stanowisko to należy uznać jednak za nielogiczne, albowiem zakłada ono z góry, iż radca prawny jest prawnikiem postępującym niezgodnie z Zasadami Etyki zawodu radcy prawnego, czemu autor dał wyraz w powyższym sformułowaniu.

Aktywność obrońców czy pełnomocników w postępowaniu karnym jest determinowana zaangażowaniem się stron przeciwnych. „Nowe przepisy” wymagają od profesjonalnych podmiotów zwiększonego zaangażowania w gromadzenie dowodów i prezentowanie ich przed sądem, rzetelnego przygotowania do procesu przez odpowiednie, np. wcześniejsze przygotowanie pytań nie tylko do poszczególnych świadków, ale też oskarżonego, czy biegłych. Od profesjonalnych przedstawicieli procesowych wymaga się trafnej i szybkiej reakcji, wynikającej z rozwoju przebiegu procesu oraz okoliczności ujawnionych w toku postępowania sądowego.

Udział radcy prawnego mogącego pełnić funkcje obrończe w postępowaniu karnym, nabiera większego znaczenia w związku z tym, że nowelizacja przepisów zakłada brak obowiązku oskarżonego do wzięcia udziału w rozprawie (art. 374 § 1 k.p.k.). Może to powodować, że będzie w niej uczestniczył wyłącznie obrońca oskarżonego broniący jego interesów pod nieobecność swego klienta.

Zwiększenie w dowodzeniu aktywności strony inicjującej postępowanie przed sądem spowoduje, że zwiększy się tym samym udział w przeprowadzaniu dowodów ewentualnego reprezentanta strony, którym będzie radca prawny. W świetle nowych regulacji radca prawny występujący w charakterze obrońcy czy pełnomocnika będzie musiał wykazać się rzetelnym przygotowaniem, większym zaangażowaniem w prowadzoną sprawę, począwszy już od fazy postępowania przygotowawczego. Bierna postawa może być przyczyną „porażki” profesjonal-

²¹ Z. Klatka, *Wykonywanie zawodu radcy prawnego i adwokata*, Warszawa 2004, s. 57.

nego przedstawiciela strony z powodu nieudowodnienia faktów na poparcie wysuwanych przez niego w imieniu mocodawcy tez. W tej sytuacji dojść może do udowodnienia faktów przytaczanych przez aktywnego przeciwnika procesowego²².

Głównym zadaniem obrońcy w sprawach karnych jest ochrona oskarżonego, by cel procesu został osiągnięty z zagwarantowaniem prawa do obrony. Za korzystaniem z pomocy profesjonalisty przemawia nie tylko oczywista kwestia fachowości, profesjonalizmu, ale także to, że obrońca nie jest zaangażowany w obronę własnego interesu, tylko chroni „cudzy”²³, jest w stanie ocenić sytuację prawną „na chłodno”, bez zbędnych emocji, a także bywa osobą zaufania oskarżonego²⁴. Nowelizację w zakresie, w którym rozszerza krąg profesjonalnych podmiotów, mogących występować w charakterze obrońców należy ocenić pozytywnie. Nie ma obecnie racjonalnych argumentów, aby wyłączyć radców prawnych, jako reprezentantów zawodu zaufania publicznego, dających rękojmię należytego wykonywania zawodu, z obron karnych.

UDZIAŁ RADCY PRAWNEGO W PROCESIE KARNYM PO NOWELIZACJI K.P.K. Z 27 WRZEŚNIA 2013 R.

Streszczenie

W treści artykułu zwrócono uwagę na możliwość podejmowania obrony oskarżonych w sprawach karnych przez radców prawnych, którzy uzyskają takie kompetencje treścią nowelizacji kodeksu postępowania karnego z dnia 27 września 2013 roku. Jest to zagadnienie wywołujące spory w środowisku prawniczym, których podłoże stanowi głównie przekonanie o braku kwalifikacji tej grupy w ujęciu kompetencji i wiedzy niezbędnej do podejmowania działań „obrończych” w sprawach karnych.

Autor przedstawia argumenty na poparcie tezy, że poszerzenie kręgu profesjonalnych podmiotów, mogących występować w charakterze obrońców, wpłynie pozytywnie na rozpoznawanie spraw karnych. Nie można bowiem przedstawić racjonalnych argumentów, aby wyłączyć radców prawnych, jako reprezentantów zawodu zaufania publicznego, dających rękojmię należytego wykonywania zawodu, z obron karnych.

²² M. Komar-Zablocka, *Status...*, *op. cit.*, s. 38.

²³ W. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2013, wyd. 11, s. 299.

²⁴ *Ibidem*.

**PARTICIPATION OF A SOLICITOR IN A CRIMINAL TRIAL
AFTER THE AMENDMENTS TO THE CRIMINAL PROCEDURE CODE
OF 27 SEPTEMBER 2013**

Summary

The article draws attention to the possibility of representing defendants in criminal cases by solicitors who will acquire such competence in accordance with the amended Criminal Procedure Code of 27 September 2013. It is an issue that triggers discussions in the lawyers' community because there is a strong conviction that this group lacks qualifications (competence and knowledge) to undertake 'defence' activities in criminal trials. The author presents arguments for the thesis that broadening the circle of professionals who can act as defence lawyers will have a positive impact on hearing criminal cases. It is not possible to present arguments supporting the exclusion of solicitors, commonly trusted public figures guaranteeing proper job performance, from the criminal defence.

**LA PARTICIPATION DU CONSEILLER JURIDIQUE DANS
LA PROCÉDURE PÉNALE APRÈS LA NOVÉLISATION
DU CODE DE LA PROCÉDURE PÉNALE DU 27 SEPTEMBRE 2013**

Résumé

Dans cet article l'auteur attire notre attention par la possibilité de la défense des accusés dans les causes pénales par les conseillers juridiques qui obtiennent ces compétences conformément aux articles de la novélisation du code de la procédure pénale du 27 septembre 2013. C'est une question toujours très discutée dans le milieu des juristes surtout par leur conviction concernant le manque de qualification de ce groupe dans le domaine de compétences et du savoir nécessaires pour prendre des engagements de « défendre » dans les causes pénales. L'auteur présente des arguments pour persuader le public que l'élargissement des sujets professionnels qui peuvent agir dans le cadre des défenseurs permet d'influencer positivement aux jugements dans les causes pénales. En effet, on ne peut pas présenter les arguments rationnels pour exclure des conseillers juridiques de la défense dans les causes pénales surtout parce qu'ils sont représentants de la confiance publique et en plus ils possèdent la garantie de la bonne exécution de leur métier.

УЧАСТИЕ ЮРИСКОНСУЛЬТА В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ ПОСЛЕ ПОПРАВОК В УПК ОТ 27 СЕНТЯБРЯ 2013 Г.

Резюме

В статье обращается внимание на возможность защиты обвиняемых по уголовным делам юристами, которые приобретут такие полномочия на основании поправок в Уголовно-процессуальный кодекс от дня 27 сентября 2013 года. Данный вопрос вызывает множество споров в среде юристов, основанием для которых в основном является убеждение об отсутствии профессиональной подготовки данной группы, уровня компетенции и знаний, необходимых для ведения дел, связанных с защитой, по уголовным делам. Автор представляет аргументы в подтверждение тезиса о том, что расширение круга профессиональных субъектов, которые могут выступать в качестве защиты, будет иметь положительное воздействие на рассмотрение уголовных дел. Исходя из этого, невозможно найти рациональные аргументы для отлучения юристов, как представителей профессии общественного доверия, предоставляющих гарантию надлежащего исполнения профессиональных обязанностей, от защиты по уголовным делам.